

Bralna motivacija učencev predmetne stopnje na Osnovni šoli Frana Albrehta Kamnik

Reading Motivation of Sixth- to Ninth-Grade Students at Fran Albreht Kamnik Primary School

UDK 028.5-053.5

Nataša Logar Andič

Ključne besede:

pismenost, bralna pismenost, bralna motivacija, osnovna šola

Izvleček

Februarja 2023 smo na naši šoli izvedli anketo o bralni motivaciji učencev predmetne stopnje. Osredotočili smo se le na predmetno stopnjo, saj vemo, da je na razredni stopnji težav z bralno motivacijo bistveno manj. Želeli smo dobiti informacijo o tem, kaj se dogaja z bralno motivacijo po vertikali, torej od 6. do 9. razreda. Anketni vprašalnik je bil razdeljen med naključno izbrane oddelke na predmetni stopnji, vzorec pa je zajemal 91 anketirancev. Rezultati so pokazali, da bralna motivacija s starostjo resnično upada, saj se delež tistih, ki zelo radi berejo, s starostjo drastično manjša, s starostjo pa se tudi zvišuje delež tistih, ki berejo, samo če je nujno. Anketa je pokazala tudi, da se bralna motivacija razlikuje glede na spol anketiranih. Raziskava je pomembna za šolski prostor, saj nam podaja neko sliko bralne motivacije med učenci in učenkami na predmetni stopnji in hkrati odpira mnogo vprašanj glede samega motiviranja mladih za branje. Tako knjižničarji kot učitelji se trudijo na najrazličnejše načine, da bi pri mladih povečali bralno motivacijo, da bi jih spodbudili k branju in obisku knjižnice, in ta raziskava podaja nekaj pomembnih informacij, kako lahko to tudi dosežejo.

Keywords:

literacy, reading literacy, reading motivation, primary school

Abstract

In February 2023, we conducted a survey at our school on reading motivation among sixth- to ninth-grade students. We only focused on that group because we know that there are significantly fewer problems with reading motivation among younger students. We wanted to obtain information about what is happening with reading motivation vertically, i.e., from the 6th to 9th grade. The survey questionnaire was distributed among randomly selected classes and the sample consisted of 91 respondents. The results showed that reading motivation really declines with age, as the share of those who like to read a lot decreases with age, while the share of those who read only if necessary increases with age. The survey also showed that reading motivation differs depending on the gender of the respondents. The research is important for the school environment as it gives us a picture of reading motivation among older male and female students and, at the same time, opens up many questions regarding their motivation to read more. Both librarians and teachers are working in a variety of ways to increase the reading motivation of students, to encourage them to read more and visit the library, and this research provides some important information on how they can achieve this.

Motivacijo strokovnjaki pojmujejo kot neločljivi del celotne učinkovitosti bralca ter jo najtesneje povezujejo z razvojem pismenosti.

Notranje motivirano vedenje izhaja iz posameznikovega interesa in ne potrebuje nobene nagrade, razen spontane izkušnje posameznika, povezane z njegovim interesom in s tem z užitkom ob branju.

UVOD

Knjižničarji na osnovnih šolah veliko pozornosti namenimo spodbujanju bralne motivacije med učenci. Lahko bi rekli, da je to ena naših ključnih nalog. Na najrazličnejše načine se trudimo, da bi mlade privabili v knjižnico, jih motivirali za branje, vendar imamo včasih občutek, da ves naš trud obrodi le malo sadov, predvsem na predmetni stopnji.

Tudi na naši šoli opažamo, da veselje do branja z leti upada, zato smo se odločili med učenci predmetne stopnje izvesti anketo na temo bralne motivacije, saj je le-ta eno ključnih vprašanj, s katerimi se knjižničarji ukvarjajo v šolskih knjižnicah, učitelji v svojih razredih, strokovnjaki na različnih področjih pa na ravni države.

Strokovnjaki, ki se ukvarjajo s preučevanjem otrokovega branja, so že pred časom ugotovili, da so za branje potrebni trud, vztrajanje in želja, vse to pa je povezano z motivacijo. Domače in tuje raziskave pismenosti kažejo na to, da je glavni problem pismenosti prav v pomanjkanju motivacije za branje.

Kako torej učence pripraviti do tega, da bi več brali, kako jih navdušiti za branje tako leposlovnih kot poučnih knjig, kako jih pripraviti za branje za učenje, kako jih motivirati, da bodo z veseljem posegali po knjigah, kaj jih ovira, da tega ne naredijo? Zakaj bralna motivacija pri starejših učencih tako zelo upade? Kakšni so razlogi za ta pojav? Na vsa ta in še mnoga druga vprašanja poskušajo strokovnjaki z vsega sveta odgovoriti že dalj časa. Odgovori so zelo raznoliki, vsi pa se strinjajo, da je treba razvijati otrokovo motivacijo za branje že v zgodnjem otroštvu, ko otrok sam še niti ne zna brati.

BRALNA MOTIVACIJA

Bucik (2006) pravi, da je motivacija za branje ključna sestavina pismenosti in kot taka poleg interesa za branje ter pozitivnega odnosa do branja eden izmed najpomembnejših ciljev vzgoje in izobraževanja. Motivacijo strokovnjaki pojmujejo kot neločljivi del celotne učinkovitosti bralca ter jo najtesneje povezujejo z razvojem pismenosti.

Danes bralno motivacijo pojmujejo kot »nadenomenko za različne motivacijske dejavnike, ki spodbujajo človeka k branju, dajejo bralnemu procesu smisel in tako pomagajo posamezniku, da vztraja do cilja in si želi bralno izkušnjo še ponoviti (ponovno doživeti)« (Pečjak, Građišar, 2002, str. 51).

NOTRANJA MOTIVACIJA

Bralno motivacijo delimo na notranjo in zunanjo bralno motivacijo. Kot pravi Bucik (2003), se notranja motivacija nanaša na posameznikovo notranjo željo in zavzetost v neki aktivnosti ne glede na to, ali ima aktivnost zunanjo vrednoto. Notranje motiviran otrok bo tako sam izbral knjige in jih bral v svojem prostem času v šoli ali doma. Tak otrok pogosto izgubi občutek za čas, ker je tako zatopljen v branje. »Notranje motivirano vedenje izhaja iz posameznikovega interesa in ne potrebuje nobene nagrade, razen spontane izkušnje posameznika, povezane z njegovim interesom in s tem z užitkom ob branju. Notranja motivacija vznikne zaradi osebnih interesov in lastnih izkušenj, ki jih posameznik razvije v razloge za branje.« (Bucik, 2003, str. 112) Pri notranji motivaciji so cilji dolgoročnejši, notranja motivacija vodi k vseživljenjskemu branju ter prispeva k večji bralni in učni uspešnosti.

ZUNANJA MOTIVACIJA

Vir zunanje motivacije izvira predvsem iz okolja, iz katerega posameznik izhaja. Spodbujajo jo zunanji dejavniki, kot sta na primer pohvala ali nagrada. Kot pravi Bucik (2003), se zunanja motivacija nanaša na situacijo, ko se posameznik udelejuje v aktivnosti zaradi zunanje spodbude. Otroka, ki bere, da bi dobil točke ali zlate zvezdice, motivira spodbuda, ki mu jo je dala učiteljica. Priznanje, želja, ustreči odraslim, in dobivanje dobrih ocen so tipični primeri zunanje motivacije. Bralna aktivnost po doseženem cilju po navadi usahne. Pri zunanji motivaciji so cilji kratkoročnejši, kar vodi v manjšo bralno in učno učinkovitost, redkejšo branje in branje le v času izobraževanja.

»Nešteti strokovnjaki ugotavljajo, da so ob vstopu v šolo učenci večinoma motivirani tako za branje kot za učenje in se želijo čim prej

Pri zunanji motivaciji so cilji kratkoročnejši, kar vodi v manjšo bralno in učno učinkovitost, redkejša branje in branje le v času izobraževanja.

naučiti samostojno brati. Na prehodu iz nižje v višjo stopnjo osnovne šole pa se motivacija za branje znatno zmanjša /.../. Na višji stopnji osnovne šole se navadno zmanjša storilnostna motivacija za učenje pri vseh predmetih in učnih dejavnostih, s tem pa tudi za branje.« (Pečjak et al., 2006, str. 23)

Po mnenju strokovnjakov so razlogi za zmanjšane bralne motivacije z leti šolanja, ki so povezani z delovanjem šolskega sistema, naslednji:

- z leti šolanja se v šoli vedno manj bere,
- poučevanju branja se z leti šolanja namenja manj časa,
- učitelji višjih razredov osnovne šole in srednje šole niso dovolj usposobljeni za poučevanje branja,
- šole namenjajo premalo denarja za knjige, ki bi omogočile večji izbor,
- razredi so večji,
- večji poudarek je na disciplini,
- manj je stikov med učenci in učitelji,
- manj je možnosti učencev za izbiro in odločanje pri branju,
- poudarek je na zunanji motivaciji in ocenah,
- preveč je frontalnega pouka.

Prav tako pa strokovnjaki opažajo, da interes z leti šolanja bolj upada pri dečkih kot pri deklicah. Dekleta so bolj kompetentna za branje in imajo na splošno pozitivnejša stališča do branja kot fantje.

ANKETA

Anketo so reševali učenci in učenke na predmetni stopnji.

Iz vsakega razreda (6.–9. razred) smo naključno izžrebali en oddelek. Anketo je izpolnilo 91 učencev – 43 deklet in 48 fantov. Anketo smo oblikovali na spletni strani <https://1ka.arnes.si/>, učenci pa so jo izpolnili na tabličnih računalnikih pri

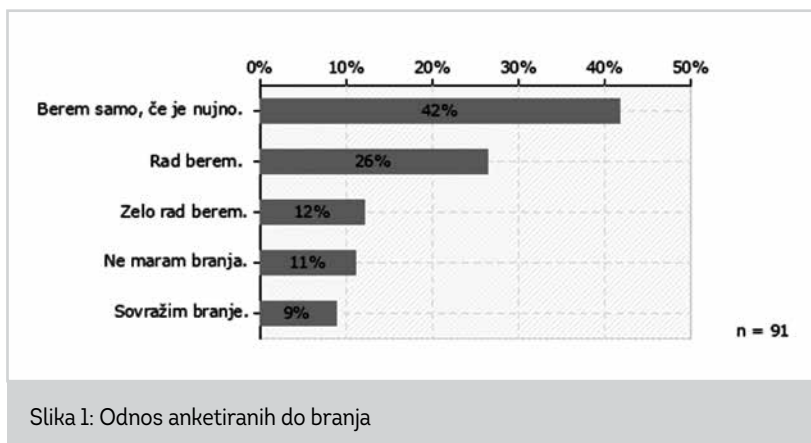
urah slovenščine. Vprašanja, ki so nas zanimala, so bila:

1. Kakšen je odnos učencev do branja?
2. Kako pogosto berejo knjige, ki niso povezane s šolo?
3. Kakšni so razlogi, da v prostem času berejo?
4. Katero vrsto gradiva najraje berejo?
5. Katere vrste knjig najraje berejo?
6. Kdo najbolj vpliva na njihov izbor knjige?
7. Ali knjigo vedno preberejo do konca?
8. Kakšen je razlog, da knjige ne preberejo do konca?
9. Kako bi jih knjižničarka ali učitelji spodbudili k branju?
10. Kako pogosto berejo njihovi starši?
11. Koliko knjig so prebrali v zadnjem mesecu?
12. Katera je njihova najljubša knjiga?

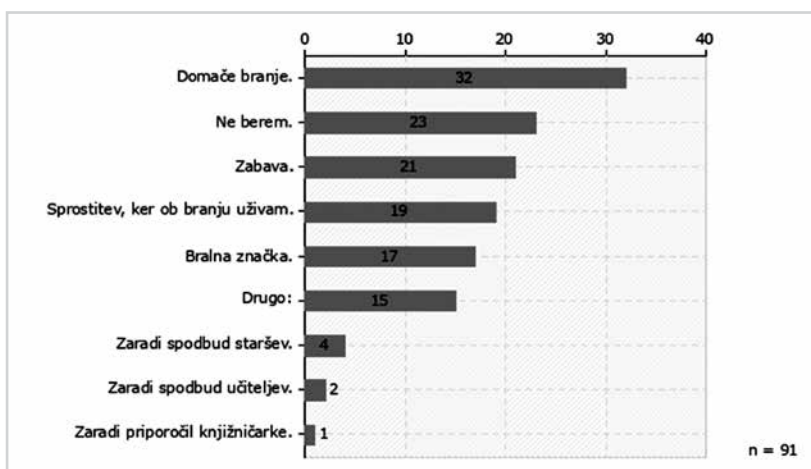
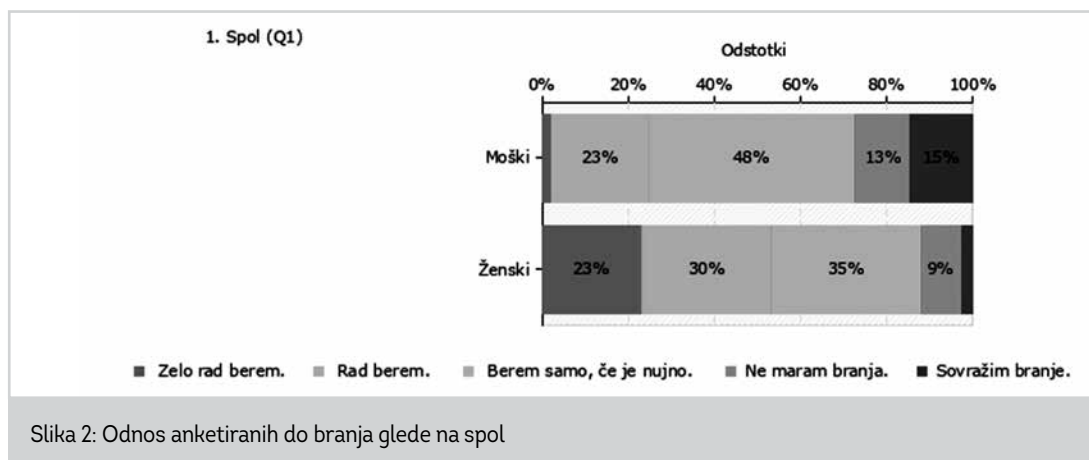
REZULTATI

Rezultati so pokazali tisto, kar knjižničarji, učitelji ter drugi strokovnjaki opažamo na dnevni ravni – z leti motivacija za branje upada, čim starejši so učenci, tem manj berejo, berejo le, če je nujno, pa še to samo občasno, branje v prostem času za zabavo ali sprostitev pa je zaznati tako rekoč le pri dekletih.

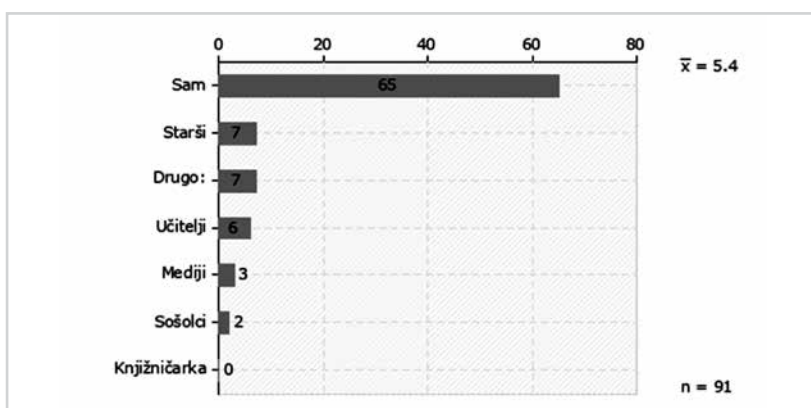
To lahko morda povežemo s tem, da imajo mladi v svojem prostem času veliko drugih obveznosti in za branje posledično velikokrat zmanjka časa. Glede na spol se je pokazalo, da dekleta berejo raje in pogosteje kot fantje, kar je na naši šoli zelo lepo vidno tudi v praksi. V

Slika 1: Odnos anketiranih do branja

Slika 3: Razlogi za branje v prostem času

Slika 4: Vpliv na izbor knjige

svojem prostem času fantje največkrat berejo le knjige za domače branje, dekleta pa večkrat posegajo po knjigah tudi za sprostitev in zabavo.

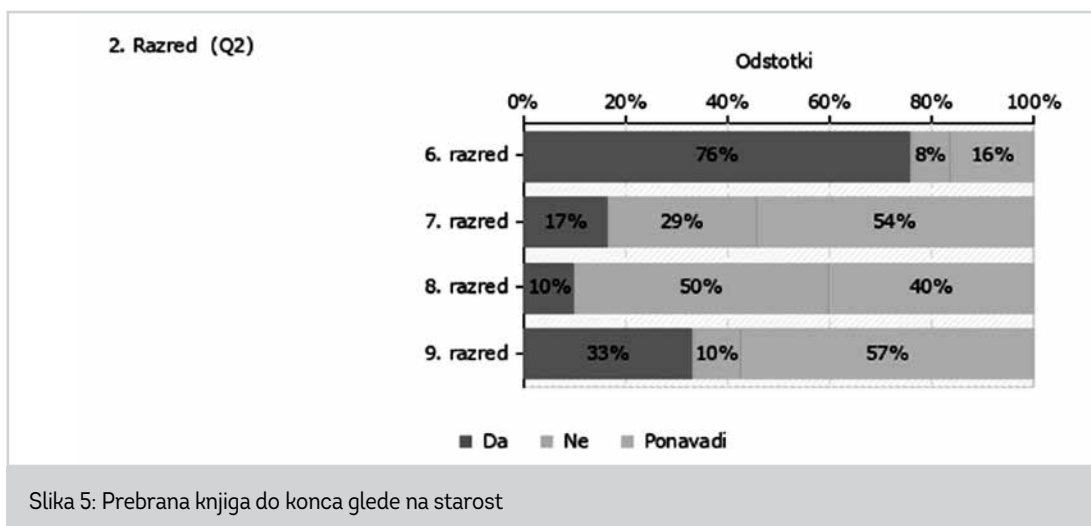
Raziskava je podala tudi zanimivo ugotovitev, in sicer da zaradi spodbud učiteljev ali knjiž-

ničarke bere več zelo malo število učencev in učenk, saj na izbiro knjige največkrat vplivajo sami, sledi pa vpliv staršev. Podatek je zanimiv, saj vemo, kako pomemben je zgled staršev, tako da bi bilo dobro, da bi se v prihodnosti s tem vprašanjem več ukvarjali tako v knjižnici kot v aktivih učiteljev ter razmislili, kako bi lahko, poleg bralne značke za starše, še spodbudili starše, da bi brali več, tako pa bi posredno morda spodbudili tudi mlade, da bi večkrat posegli po knjigah.

V nadaljevanju ankete so rezultati pokazali še, da učenci in učenke najraje berejo leposlovne knjige, zanimanje za poučne knjige in revije pa z leti upada. Najraje berejo pustolovske knjige, sledijo jim zabavne zgodbe, kriminalke, stripi, mladinske knjige, grozljivke, ljubezenske zgodbe, znanstvena fantastika, zgodovinske knjige, na zadnjem mestu pa je pristala poezija. Na vprašanje, ali učenci in učenke knjigo vedno preberejo do konca, večjih razlik med spoloma ni bilo zaznati, velike razlike pa so bile glede na starost. V 6. razredu učenci in učenke v veliki večini preberejo knjigo do konca, medtem ko ta odstotek drastično pade v 7., 8. in 9. razredu.

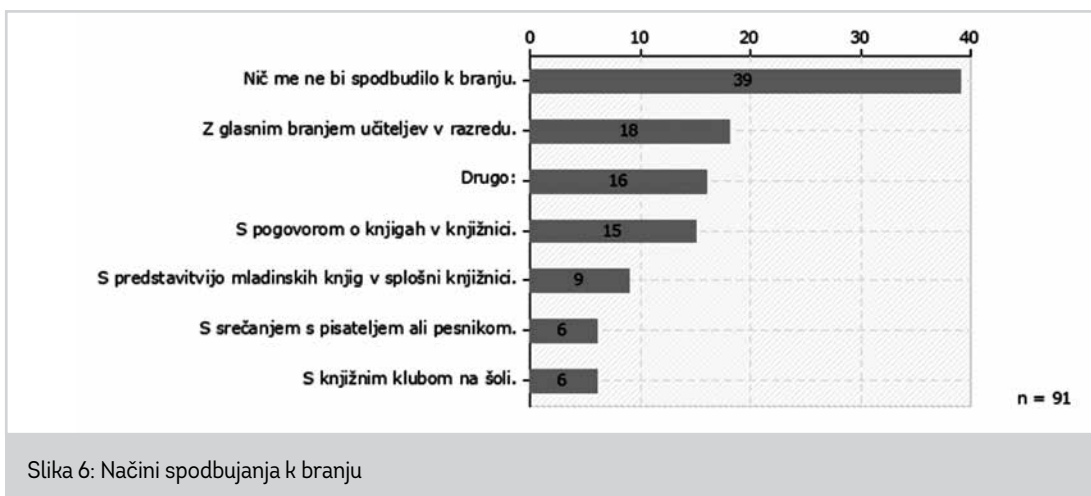
Kot razlog navajajo, da jim knjiga ni bila dovolj zanimiva. Rezultat ni presenetljiv, glede na to, da vemo, da v večini primerov na izbor knjige vplivajo učenci sami, ki pa niso strokovnjaki za izbor kakovostnih mladinskih knjig. Ker učenci manj pogosto zahajajo v knjižnico, kjer jim knjižničarji lahko ponudimo kakovostno branje, primerno njihovi starosti, tako večkrat posegajo po knjigah, ki zanje niso primerne, in jih posledično ne preberejo do konca, ljubezen

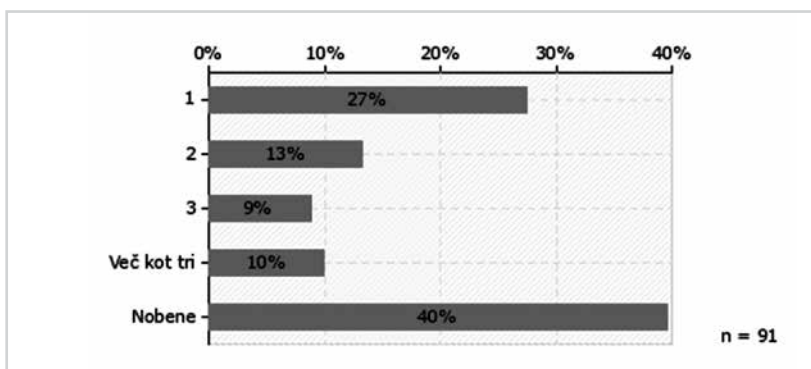
Rezultati so pokazali, da v zadnjem mesecu učenke in učenci, v največjem deležu, niso prebrali niti ene knjige, kar je zaskrbljujoče.

do branja pa se tako posledično tudi zmanjšuje. Na vprašanje, kako bi jih knjižničar ali učitelj spodbudil k branju, je večina učencev in učenk odgovorila, da jih ne bi nič spodbudilo k branju, sledili so odgovori: Z glasnim branjem učiteljev v razredu, S pogovorom o knjigah v knjižnici, S predstavitvijo mladinskih knjig v splošni knjižnici, S srečanjem s pisateljem ali pesnikom, na zadnjem mestu pa je pristal odgovor S knjižnim klubom na šoli. Glede na spol pri tem vprašanju ni bilo velikega odstopanja, več odstopanja je bilo pri starosti učenk in učencev, saj zanimanje za promocijo branja z leti močno upada. Dobljeni podatki so vseeno zelo dragoceni, saj lahko glede na njih v prihodnosti drugače zastavimo samo promocijo zanimivih knjig, tako v knjižnici kot v razredih, če upoštevamo dobljene podatke, ki se nanašajo na spol in starost učenk in učencev.

Glede na to, da vemo, da so starši velik zgled svojim otrokom, nas je pri naslednjem vprašanju zanimalo, ali se to vidi tudi pri branju. Ali je tudi na naši šoli vidna povezava med tem, koliko doma berejo starši in koliko posledično berejo učenci in učenke? Rezultati so pokazali, da vsakodnevno branje staršev z leti upada. Čim starejši so, tem manj berejo, in to velja tako za starše kot za učenke in učence. Da so starši pomemben člen v motivaciji za branje, je že znano, z anketo pa smo to tudi do neke mere potrdili. Seveda bi bilo treba za bolj verodostojne podatke izvesti obširnejšo anketo na to temo. In spet se vračamo k vprašanju, kako starše spodbuditi, da bi brali več, da bodo posledično njihovi otroci brali več. Naše predzadnje vprašanje se je nanašalo na število knjig, ki so jih prebrali v zadnjem mesecu. Rezultati so pokazali, da v zadnjem mesecu

Slika 7: Število prebranih knjig

učenke in učenci, v največjem deležu, niso prebrali niti ene knjige, kar je zaskrbljujoče.

Zopet se je pokazalo tudi, da so učenke boljše bralke od učencev, saj rezultati kažejo, da berejo več. Prav tako se je pokazalo, kako bralna motivacija z leti resnično upada, saj učenci in učenke z leti berejo vedno manj knjig. Naše zadnje vprašanje pa se je nanašalo na njihovo najljubšo knjigo. Največ učenk in učencev je odgovorilo, da nima najljubše knjige, kar ni presenetljiv podatek, glede na to da ne berejo veliko, na drugem mestu pa je z največ glasovi slavila zbirka knjig Harry Potter.

SKLEP

Domače in tuje raziskave kažejo, da bralna motivacija med učenci s starostjo upada in da je predvsem na predmetni stopnji ta upad še

posebej izrazit. To smo dokazali tudi z našo raziskavo, saj so rezultati pokazali upad bralne motivacije med učenkami in učenci predmetne stopnje.

Razlogi, zakaj na predmetni stopnji bralna motivacija upada, so različni – od tega, da imajo učenci vedno več obveznega branja za šolo, več učnih predmetov, da nimajo več tako tesnega stika z učitelji, da imajo manj možnosti za izbiro branja, da je branje povezano predvsem z zunanjo motivacijo – s pridobivanjem ocen, da imajo mladi vedno več zunajšolskih dejavnosti, do tega, da je uporaba družbenih omrežij preplavila življenje mladih itd. Posledično seveda motivacija za branje na predmetni stopnji drastično upada.

Spoznanja, pridobljena z raziskavo, bomo s pridom uporabljali pri svojem delu. Učitelje predmetne stopnje bomo spodbujali, da v razredu učencem čim večkrat berejo, učiteljicam slovenskega jezika bomo priporočili, da učencem dajo večjo izbiro knjig za domače branje, na šoli bomo organizirali bralni klub še za starše in učitelje, učence bomo večkrat odpeljali v splošno knjižnico na predstavitev zanimivih mladinskih knjig, v šolski knjižnici pa bomo pogosteje prirejali bralne čajanke, učencem in učenkam glasno brali iz knjig, jih večkrat povabili v knjižnico na predstavitev novih knjig ter pri nabavi novih knjig upoštevali tudi rezultate naše ankete. ●

Viri

- Bucik, N. (2003). Motivacija za branje. V M. Blatnik - Mohar (Ur.), *Beremo skupaj: priročnik za spodbujanje branja* (str. 112–118). Mladinska knjiga.
- Bucik, N. (2006). Spodbujanje motivacije za branje. *Šolska knjižnica*, 16(2), str. 63–72.

- Pečjak, S., Gradišar, A. (2002). *Bralne učne strategije*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pečjak, S., Bucik, N., Gradišar, A. in Peklaj, C. (2006). *Bralna motivacija v šoli: merjenje in razvijanje*. Zavod Republike Slovenije za šolstvo.

NATAŠA LOGAR ANDIČ, uni. dipl. italijanistka in bibliotekarka, zaposlena na Osnovni šoli Frana Albrehta Kamnik
 Naslov: Osnova šola Frana Albrehta Kamnik, Šolska ulica 1, 1241 Kamnik
 E-naslov: natasa.logar-andic@os-fa.si